

AMERIČKA PRIVREDNA SLIKA

Miloš D. Lutovac *¹

Sažetak: Dolar je zvanično i dalje valuta svetskih rezervi, ali polako počinje da gubi snagu. Rezervna svetska valuta, a postoje valjani razlozi zašto je u toj ulozi, simbol američke ekonomske moći sve je slabiji. Američki lideri na zelenim novčanicama, a i sadašnji na vlasti, počinju da ruše američku imperiju. Američki građani slab dolar zasad osećaju samo kad putuju u inostranstvo, a slabom dolaru se raduju oni kojima je Amerika turističko odredište. Ako imate višak evra, juana ili franaka, sad je pravo vreme da u Americi kupite neku nekretninu.

Ključne reči: dolar, valuta, ekonomska moć, privreda, imperija.

Abstract: Dollar is still the official currency of world reserves but it is slowly beginning to lose its power. World reserves currency, and there are good reasons why it has that role, the symbol of American economic power is getting weaker. The American leaders on green paper notes, as well as the present leaders on power are destroying The American Empire. So far, the American citizens feel the weak dollar only when they traveled abroad and those whose favorite destination is America are looking forward to weak dollar. If one has a surplus of euros, francs, yuans now it is the right moment to buy a real estate in America.

Key words: Dollar, currency, economic power, economy, empire

Istorijski pad dolara

Uvek su aktuelne kontroverze u vezi sa davanjem diskrecionih prava državi i njenim obavezivanjem na pravila ponašanja. Monetaristi se strogo pridržavaju svojih pravila koja otkrivaju uzročnost na relaciji: predimenzionirana uloga države-budžetska ekspanzija-deficit javnog budžeta-eskalacija novčane mase-inflacija.¹ Novoformirana budžetska situacija u Sjedinjenim Američkim Državama, nasrnula je na monetarnu politiku, koja po svoj prilici, dugoročno ne može osigurati stabilnu stopu monetarnog rasta. Skoro da nema dana u protekloj i u ovoj godini bez vesti o slabljenju dolara, jačanju evra, juana i jena, i poskupljenju nafte. Američki bivši predsednici na novčanicama odavno su prestali da budu naša rezervna moneta. To je sada evro, koji, kako možemo da primetimo, nadjačava dolar iz dana u dan sve više. Dolar je zvanično i dalje valuta svetskih rezervi, ali je sve slabiji u odnosu na indeks valuta drugih glavnih igrača u svetskoj ekonomiji (juan, jen, evro, CHF), tj. trenutno je najslabiji u poslednjih 15 godina. Izgleda da se vreme vladavine dolara u državama sa slabom privredom i jakom inflacijom bliži kraju. Dolarizacija se još pomalo oseća u privredama koje oskudevaju u kapitalu, a pored toga se nalaze u tranziciji, fenomenu koji postepeno, ali radikalno, menja sve do sada postignuto. Te privrede u kojima se zadržao dolar, teško su pogođene ogromnim padom proizvodnje, nagomilanim spoljnim dugom, kumuliranim budžetskim deficitima i hiperinflacijom, što rezultira unutrašnjom tražnjom stranih valuta tj. stvaranjem rezervi dolara za slučaj preživljavanja u režimima sa političkom nestabilnošću.² Međutim, fenomen zvani dolarizacija, koji se iz Latinske Amerike preselio i u ostale delove sveta, polako počinje da gubi svoju moć. Rezervna svetska valuta, a postoje valjani razlozi zašto je u toj ulozi, simbol američke ekonomske moći, prošle godine i početkom ove je u odnosu na evro oslabila 9%. Od dolaska Džordža Buša Mlađeg na vlast (ustoličen januara 2001. godine), vrednost dolara opala je za 21%. A od pojavljivanja evra kao zvanične valute EU 2002.

* Miloš D. Lutovac, asistent, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija.

¹ Živković A., Kožetinac G., 2005, *Monetarna ekonomija*, Beograd, Ekonomski fakultet, str. 249-291

² Ristić Ž., Živković A., 1998, *Finansijska makroekonomija-monetarno i fiskalno upravljanje*, Beograd, Čigoja štampa, str. 417-418

godine, dolar je oslabio za 25%.³ Američke superpatriote koje podržavaju Bušov režim ne mogu da shvate da snaga Amerike kao velesile počiva na tome što je dolar rezervna svetska valuta, a ne na vojsci koja ne može da okupira Irak i Avganistan. Američka spoljna i ekonomska politika počela je da se menja. Budžet SAD je 2001. godine, kada je Džordž Buš Mlađi došao na vlast, imao suficit od 127 milijardi dolara, a samo pet godina kasnije tj. 2006. godine beleži deficit od 459 milijardi dolara.⁴ Trgovinski deficit je u poslednjih 15 godina sa 84 mlrd. dolara porastao na rekordnih 856,7 mlrd. dolara. Samo trgovinski deficit sa najmnogoljudnijom zemljom u razvoju, Kinom, iznosi 232,5 mlrd. dolara. Deficit je izazvao gnev u Kongresu SAD iz kojeg su usledili zahtevi da se prema Kini, optuženoj da veštački održava nizak kurs juana u odnosu na dolar, preduzmu mere ekonomske odmazde i podignu barijere izvozu njene robe na američko tržište. Međutim, Kina tvrdi da je trgovinski deficit SAD ogroman i bez kineskog udela, a da ga u trgovini sa Kinom juan samo donekle prouzrokuje, i to ne onako kako to vide Amerikanci.⁵

Po nekim mišljenjima jedan od glavnih razloga koji doprinosi povećanju američkog deficita i zaduživanju Amerike su vojne baze širom sveta kojih trenutno ima 737. Da dolar još uvek nije svetska valuta. SAD bi morale da zarade dovoljno stranih valuta da isfinansiraju svojih 737 baza u inostranstvu, što je praktično nemoguće s obzirom na trgovinski deficit od blizu 860 milijardi dolara. Kad dolar prestane da bude rezervna svetska valuta, stranci će prestati da finansiraju američki trgovinski i budžetski deficit, a Američkoj centralnoj banci (FED),⁶ će biti ukinut, do tada postojeći, netraženi beskametni kredit na neodređeno vreme.⁷

Pad dolara ruši američku imperiju

Sa 13 biliona (hiljada milijardi) dolara BDP, sa stopom privrednog rasta od 2%, stopom nezaposlenosti 7,5%, sa indeksom siromaštva od 10,6%, sa stopom inflacije od 3% i blizu 30 miliona nezaposlenih lica, sa zaradom od samo 6-7 dolara na sat, i padom realnog dohotka za 4,5% u korporativnoj Americi sveukupnost velikih preduzeća beleži drastičan pad poslovne dobiti.⁸ Širenje polja gubitaka iznudaže modernizaciju privrede putem uštede radnih mesta. U Americi se skoro svakog dana gasi 1500 radnih mesta, zbog čega blizu 70% Amerikanaca tvrdi da je privreda ušla u najtežu fazu razvoja. Zlatne godine su prohujale, a nastupila su deprimirajuća osećanja. Sve to, naravno, umanjuje životne šanse američkih stanovnika koji više ne znaju kako da otplate hipotekarne kredite, kako da pokriju troškove obrazovanja svoje dece, kako da izmire rate za automobile itd. „Od čuvenog 'traganja za srećom' sada je ostalo 'sudaranje sa samim sobom'“.⁹ U eri oštre konkurencije i sveopšte međuzavisnosti, američka ekonomska dominacija zauvek je prošla. Valja onda saopštiti svakom Amerikancu da nova globalizacija tržišta dodatno otežava njihovu ekonomsku situaciju bez izgleda za blagostanje,¹⁰ kao esencije američkog sna. Obrazovanje postaje sve zapuštenije, a infrastruktura sve razorenija. Gubljenjem posla Amerikanac danas gubi i socijalno osiguranje.¹¹ Bogati su postali još bogatiji, a siromašni postaju još siromašniji.

Amerika danas duguje oko 7 biliona dolara, tj. više od polvine BDP. Prošle godine Amerikanci su kao štednju izdvojili samo 0,4% od svojih prihoda, dok su 1990. godine štedeli čak 9%. Sjedinjene Američke Države danas pozajmljuju oko 2 milijarde dolara dnevno da bi pokrile svoju potrošnju. Američke obveznice kupuju uglavnom stranci koji imaju devizne viškove (Kina, Japan), i traže način da ih oplodavaju. U isto vreme, održavajući na ovaj način visok nivo američke potrošnje, održavaju i tempo svojih ekonomija kojima je Amerika glavno tržište. A da bi se nešto dobilo, mora i nešto da se izgubi. Izgubila se vrednost dolara u odnosu na evro, tj. evro danas vredi neverovatnih 1,56 dolara.¹² Slabiji dolar pumpa i cene nafte koje se mere

³ Detaljnije videti u: Politika novine i magazin, 2007., *Politika*, Beograd: Politika novine i magazin, str.10, od 17. novembra 2007. godine.

⁴ Isto, str. 10

⁵ Pogledati pisanje dnevnog lista *Politika* od 13. maja 2007. godine.

⁶ Đukić Đ., 2001, *Centralna banka i finansijski sistem*, Čačak, Litopapir, str. 15-60

⁷ Jovanović Gavrilović P., 2004, *Međunarodno poslovno finansiranje*, Beograd, Ekonomski fakultet, str. 142-149

⁸ Ristić Ž., 2000, *Globalni fiskalni menadžment*, Beograd, Savremena administracija, str. 291-325

⁹ Detaljnije videti u: Ekonomska politika br. 2.122-2.123., od novembra 1992. godine., str. 47-49

¹⁰ Joseph E. Stiglitz., 2004, *Ekonomija javnog sektora*, Beograd, Ekonomski fakultet., str. 55-125

¹¹ Isto, str. 359-392

¹² Po zvaničnom kursu NBS na dan 15. mart 2008. godine.

u američkoj valuti, jer proizvođači ne žele da gube na prodaji svog crnog zlata. Amerikanci koji troše 25% svetske nafte, galon benzina (3,78 litara), plaćaju 3 dolara, a 1999. godine plaćali su samo 1,20 dolara. Cena nafte je na svetskim berzama premašila sumu od 100 dolara, do juče nezamislivih za jedan barel. Tačnije cena nafte je sredinom marta 2008. godine bila 111 dolara.¹³ Neizvesnost na tržištu nafte pojačao je apetite investitora za plemenitim metalima. Tako je unca zlata dostigla najvišu cenu u poslednjih 25 godina (iznosi 1000 dolara za jednu finu uncu). Istorijski rekord su oborili i platina (preko 1500 dolara), i srebro koje je najskuplje u poslednjih 27 godina.

Međutim, ne može se uvek više trošiti nego što se zarađuje. Dva rata u kojima Amerika trenutno učestvuje (Irak i Avganistan), već ispostavljaju račun od oko 1,6 biliona dolara. Takođe, vlasnici dolarskih rezervi, najviše ih ima Kina (1,4 biliona dolara) pokazuju izvesnu nervozu. Svoju spremnost da postepeno menja kurs juana prema dolaru pokazala je tako što je za poslednju godinu i po dana revalvirala juan za 7%. Stopa rasta globalne svetske ekonomije već je prerasla američku. Da li to znači da u sličnom procentu slabi i moć američke imperije? Američki predsednik ima loš ugled u svetu iako je od 2003. do 2006. godine potrošio 1,6 milijardi dolara američkih poreskih obveznika na odnose sa javnošću. Prema tome, očigledno je da američki lider, privreda i američka valuta trenutno imaju dosta problema. Da li postoji rešenje za izlaz iz krize, i verovatno ozbiljne recesije?

Možda se rešenje nalazi u povlačenju onih 737 baza iz inostranstva koje troše ogroman novac. Kada bi se svi američki vojnici vratili kući, svaka država u sastavu SAD dobila bi po 15 novih baza, a to bi značilo kraj krize hipotekarnih kredita,¹⁴ smanjenje trgovinskog deficita i kraj rata protiv terora. Moramo pomenuti i to da postoje i izvesni rizici vraćanja vojske i dolara iz inostranstva nazad u Sjedinjene Američke Države. Kada bi se svih 50-70% američkih dolara, od ukupno 566 mlrd. dolara odštampanih papirnih novčanica,¹⁵ koji cirkulišu van SAD vratilo u Ameriku, američka imperija bi nestala preko noći sa svim svojim ratovima. Na kraju, iz prethodno rečenog možemo zaključiti sledeće: Rimljani i Osmanlije sami su doprineli svojoj propasti, ali za nekoliko vekova, a sadašnji predsednik Sjedinjenih Američkih Država znatno je narušio svoj monetarni sistem i američku državu za nepunih osam godina.¹⁶

Zaključak

Sjaj i beda jesu novi i možemo slobodno reći trajni kontrasti dalekih Sjedinjenih Američkih Država. Putovanje uzduž i popreko otkriva nam dva dela SAD: bogatstvo koje se prelijeva na sve strane i siromaštvo koje teče kroz gradove, oronula geta i sirotinjske četvrti Amerike. „To je put kroz mrak i put kroz svetlost. Od mafijaša do menadžera, od propalih farmerskih zgrada do velelepni gazdinstava, od prljavih autobuskih i metro stanica do ogromnih luksuzno opremljenih aerodroma, od sveže pokošenih travnjaka do ispreturanih kontejnera gladnih naturalizovanih Amerikanaca. To je privredna verzija američkog sna o 'mobile home', od brižljivo čuvane bedne imovine u plastičnim kesama do bahatog rasipanja novca za kupovinu najskupljih proizvoda iz celog sveta“.¹⁷

To je Amerika, koja putuje kroz recesiju¹⁸ i koja već dovodi u pitanje svoj ekonomski položaj.

Résumé: Le dollar présente toujours une valeur officielle des réserves mondiales, mais peu à peu il commence à s'affaiblir. Le réserve de la valeur mondiale, mais il existe de véritables raisons de ce rôle,

¹³ Na Londonskoj berzi 14.03.2008. godine.

¹⁴ Šoškić D., Živković B., 2007, *Finansijska tržišta i institucije*, Beograd, Ekonomski fakultet, CID, str. 283-323

¹⁵ Jovanović Gavrilović P., 2004, *Međunarodno poslovno finansiranje*, Beograd, Ekonomski fakultet, str. 139

¹⁶ Pogledati pisanje Pol Kreg Roberta u „Volstrit džurnalu“ od novembra 2007. godine, i preveden tekst u listu *Politika*, od 17.11.2007. godine, str. 15

¹⁷ Ristić Ž., 2000, *Globalni fiskalni menadžment*, Beograd, Savremena administracija, str. 365, op. cit.

¹⁸ Ristić Ž., Komazec S., 1998, *Globalni finansijski menadžment-geomenadžerska finansijska ekonomija*, Beograd, Čigoja štampa., str. 427-494

symbole de la puissance économique américaine devient plus en plus faible. Les leaders américains sur les monnaies vertes, comme ceux-ci actuellement au pouvoir, se mettent à détruire l'empire américain. Les citoyens américains ne sentent pas actuellement ce dollar affaibli sauf qu'ils voyagent en étranger, mais ceux qui choisissent l'Amérique comme la destination touristique en triomphent. Si vous avez des euros, juans ou francs en trop, il est temps idéal d'acheter en Amérique quelques immobiliers.

Les mots clés: le dollar, la valeur, la puissance économique, l'économie, l'empire.

Literatura

- [1] Đukić Đ., (2001) *Centralna banka i finansijski sistem*, Čačak, Litopapir
- [2] *Ekonomika politika* br. 2.122-2.123., Beograd, novembar 1992.
- [3] Živković A., Kožetinac G., (2005) *Monetarna ekonomija*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [4] Jovanović Gavrilović P., (2004) *Međunarodno poslovno finansiranje*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [5] *Politika novine i magazin*, (2007) *Politika*, Beograd, *Politika novine i magazin* od 17.11.07. i 13.05.07.
- [6] Ristić Ž., (2000) *Globalni fiskalni menadžment*, Beograd, Savremena administracija
- [7] Ristić Ž., Živković A., (1998) *Finansijska makroekonomija-monetarno i fiskalno upravljanje*, Beograd, Čigoja štampa.
- [8] Ristić Ž., Komazec S., (1998) *Globalni finansijski menadžment-geomenadžerska finansijska ekonomija*, Beograd, Čigoja štampa
- [9] Stiglitz J. E., (2004) *Ekonomija javnog sektora*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [10] Šoškić D., Živković B., (2007) *Finansijska tržišta i institucije*, Beograd, Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost